

РАДЧЕНЯ Наталія
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
та приватноправових дисциплін Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗБУДОВИ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку системи підготовки персоналу Держприкордонслужби України поступово створюється концептуальна модель, що охоплює прогресивний вітчизняний досвід та впровадження міжнародних стандартів підготовки.

Правове регулювання підготовки персоналу Держприкордонслужби України здійснюється сукупністю нормативно-правових актів, які визначають мету, принципи, завдання, правовий статус суб'єктів військової підготовки, а також інші питання.

До загальних нормативних актів, які регулюють систему освіти загалом та військової зокрема, можна віднести Закон України від 5 вересня 2017 року «Про освіту», Закон України від 25 березня 1992 року «Про військовий обов'язок і військову службу». Так, у статті 21 Закону України «Про освіту» визначено поняття такого виду спеціалізованої освіти, як військова. Метою військової освіти є поглиблене оволодіння військовою спеціалізацією та засвоєння освітньої програми з військової підготовки [1].

У статті 18 Закону України «Про освіту» передбачено форми подальшого безперервного навчання. Перелік форм безперервного навчання має невичерпний характер, що надає окремим суб'єктам освітньої діяльності можливість диференційовано визначати види та форми його здійснення. Проте такий підхід тягне за собою термінологічну невизначеність і, як наслідок, складність практичного застосування положень нормативно-правових актів, дублювання функцій і повноважень суб'єктів освітньої діяльності.

Сучасний стан нормативно-правового регулювання підготовки персоналу Держприкордонслужби України характеризується значною кількістю підзаконних нормативних актів, які конкретизують положення законодавчих актів щодо здійснення окремих видів професійної підготовки.

Так, у розділі VI Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України визначено порядок: навчання на курсах підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації

осіб рядового, сержантського і старшинського складу; курсах підготовки осіб офіцерського складу; підготовки громадян для проходження військової служби на посадах офіцерського складу; здійснення перепідготовки, підвищення кваліфікації у вищих військових навчальних закладах [2].

Вплив світових тенденцій: впровадження стандартів професійної діяльності, необхідність протидії загрозам у сфері забезпечення безпеки державного кордону тощо зумовлює нові вимоги до рівня професіоналізму персоналу, потребує постійного розвитку компетентностей, що забезпечується шляхом організації безперервного навчання.

Безперервна професійна освіта є цілеспрямованим процесом. Він спрямований на підтримання та підвищення рівня професійної підготовленості персоналу та покликана забезпечувати своєчасне поповнення базових знань персоналу Держприкордонслужби України відповідно до зміни професійних вимог, його професіоналізації.

Відповідно до наказу Адміністрації Держприкордонслужби України від 10 грудня 2018 року № 112 «Про підготовку особового складу Державної прикордонної служби України у 2019 році» підтримання та розвиток професійних знань і вмінь, отриманих у процесі базової підготовки здійснюється шляхом проведення поточної підготовки особового складу [3]. Такий вид підготовки здійснюється безперервно протягом календарного року. Поточна підготовка здійснюється у формі комплексних практичних занять, тренувань, тренінгів, рольових ігор, інформувань, курсів мультиплікації, тактичних навчань, самостійної підготовки, підготовки на зборах, курсах підвищення кваліфікації в навчальних закладах (центрах).

Хоча застосування терміна «поточна професійна підготовка» не суперечить положенням Закону України «Про освіту», проте його використання ускладнюється відсутністю тлумачення його змісту як в наказі, так і в інших нормативно-правових актах. Крім того, до форм проведення поточної підготовки особового складу віднесено підготовку на курсах підвищення кваліфікації, що не відповідає положенням Закону України «Про освіту». Більш доцільним є використання терміна «службова підготовка», який широко використовується в нормативно-правових актах МВС України та науковій літературі.

Так, В. Слюсарев виділяє такі види професійної підготовки персоналу Держприкордонслужби України: 1) навчання у вищих навчальних закладах (центрах); 2) службова підготовка; 3) післядипломна освіта; 4) самоосвіта [4, с. 11–12].

У статті 17 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» визначається загальний перелік видів підготовки персоналу. На нашу думку, він є недосконалим. Більш вдалим є визначення видів професійного навчання поліцейських, що міститься у ст. 72 Закону України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію».

Крім того, зважаючи на зміни в законодавстві щодо структури військової освіти, а також включення до системи навчальних закладів Держприкордон-

служби України ліцею «Кадетський корпус», класифікацію професійної підготовки персоналу прикордонного органу, слід доповнити таким видом професійної підготовки, як допризовна підготовка.

На сьогодні концептуальна модель професійного навчання персоналу ДПСУ набуває ознак багаторівневої системи та включає: допризовну підготовку; професійну військову підготовку в навчальних закладах Держприкордонслужби України (вищу військову та професійно-технічну освіту); перепідготовку та підвищення кваліфікації; службову підготовку; самоосвіту.

У системі Держприкордонслужби України допризовна військова підготовка здійснюється в Державному ліцеї – інтернаті з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка (далі – Ліцей), який створений відповідно до Указу Президента України від 8 вересня 2011 року № 901/2011 «Про державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою „Кадетський корпус” імені І.Г. Харитоненка» та на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 року № 54-р «Про передачу цілісного майнового комплексу державного ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою „Кадетський корпус” імені І.Г. Харитоненка до сфери управління Адміністрації Державної прикордонної служби», переданий до сфери управління Адміністрації Держприкордонслужби України. Підготовка ліцеїстів, крім базової та повної загальної середньої освіти, включає військово-професійне навчання, посилену фізичну підготовку та готує їх до подальшої служби в Держприкордонслужбі України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах.

Початкова підготовка, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації осіб рядового, сержантського і старшинського складу здійснюється у навчальних центрах Держприкордонслужби України: Головному центрі підготовки особового складу імені генерал-майора Ігоря Момота, Навчальному центрі морської охорони та Кінологічному навчальному центрі, які є державними професійно-технічними навчальними закладами.

Підготовка осіб для проходження військової служби на офіцерських посадах здійснюється у вищому військовому навчальному закладі – Національній академії Держприкордонслужби України імені Богдана Хмельницького, а також у вищих військових навчальних закладах інших військових формувань, військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів. Крім того, до компетенції Національної академії Держприкордонслужби України імені Богдана Хмельницького, а саме – до її структурного підрозділу Інституту підвищення кваліфікації Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, створеного наказом Голови Держприкордонслужби України 17 квітня 2018 року, віднесено проведення підвищення кваліфікації, іншомовної підготовки персоналу Держприкордонслужби, спеціальної педагогічної підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічного та педагогічного складу, підготовки офіцерів та прапорщиків для проходження військової служби за кордоном.

Отже, проведений нами аналіз правових основ побудови концептуальної моделі підготовки персоналу Держприкордонслужби України дає підстави зробити ряд висновків та пропозицій:

- правова регламентація системи підготовки персоналу Держприкордонслужби України здійснюється в основному на рівні підзаконних нормативних актів, що в умовах розбудови правової держави та правоохоронного органу є не нормальним. Настав час удосконалення відповідних норм на рівні статусного закону;

- нагальною потребою є усунення термінологічних розбіжностей, уніфікації та вдосконалення правового регулювання сфери освіти та підготовки персоналу Держприкордонслужби України. Зокрема, врахування прогресивних практик нормотворчості у цій сфері (досвід Національної поліції України);

- вважаємо за доцільне внесення змін до ст. 17. «Підготовка кадрів для Державної прикордонної служби України» Закону України «Про Державну прикордонну службу України» доповнивши її переліком видів підготовки персоналу.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.

2. Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України: Указ Президента України від 29.12.2009 № 1115/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115/2009#n11> (дата звернення: 22.07.2019).

3. Про підготовку особового складу Державної прикордонної служби України у 2019 році: наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 10.12.2018 № 112 (окреме видання).

4. Слюсарев В.О. Адміністративно-правові засади роботи з персоналом в органах Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; *Харківський національний університет внутрішніх справ*. Харків, 2011. 19 с.